

ОБ'ЄКТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ФАКТОР ПІДТРИМКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВНТУ)

Слободянюк О. М.

кандидат педагогічних наук

зав. сектором розвитку персоналу та практик академічної доброчесності

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, Україна

Залюбівська О. Б.

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра філософії та гуманітарних наук

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, Україна

В статті проаналізовано результати дослідження ставлення студентів до процесу оцінювання. Автори приходять до висновку про брак усвідомленого активного ставлення до оцінювання як обов'язкового елементу освітнього процесу у магістрантів Вінницького національного технічного університету.

Ключові слова: *якість вищої освіти, академічна доброчесність, оцінювання.*

Annotation: in the article the analysis of the results of the research of students' attitude to the assessment process was carried out. The authors come to the conclusion that there is a lack of conscious active attitude to assessment as a mandatory element of the educational process among Vinnytsia National Technical University undergraduates.

Keywords: *quality of higher education, academic integrity, evaluation.*

Вступ

Постановка проблеми. Забезпечення якості є ключовою вимогою і умовою функціонування й розвитку національних систем вищої освіти в глобалізованому світі. Українська вища освіта робить помітні кроки в цьому напрямку. На сьогодні процесу підвищення якості освіти не притаманна системність, рівномірність поширення та всеохопність. Як зазначено в «Стратегії Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти до 2022 р.», в Україні «спостерігаються процеси деградації окремих закладів вищої освіти, прояви академічної недоброчесності, надання неякісних освітніх послуг, відсутність взаємодії та довіри між стейкхолдерами» [1]. В сукупності першорядних проблем вищої освіти (далі – ВО) щодо забезпечення її якості, що потребують прискіпливої уваги науковців, науково-педагогічних працівників, адміністрації закладів вищої освіти (далі – ЗВО), здобувачів ВО та очільників ВО України, ми виділяємо дві прямо пов'язані проблеми. Перша: імплементація цінностей академічної доброчесності «з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2] та друга: об'єктивне оцінювання як встановлення кількісної або якісної міри «на основі визначених критеріїв, які використовуються для опису результатів оцінювання в окремій навчальній дисципліні (модулі) або цілій освітній /

навчальній програмі» [3, с. 43]. Очевидною тезою, що демонструє взаємозв'язок вказаних проблем є така: необ'єктивне оцінювання є одним з видів порушень академічної доброчесності.

Аналіз останніх досліджень. Процес оцінювання – це невід'ємна частина освітнього процесу, що значно впливає на її якість. На думку В. Лозової, успішність кожного (учня, студента) «повинна бути оцінена з максимальною точністю й об'єктивністю», що означатиме: оцінка, з точки зору студента, є справедливою та переконливою. Водночас, діяльність викладача полягає у науково обґрунтованому змісті питань, завдань, вимог, неупередженому ставленні до студента, додержанні критеріїв оцінювання навчальних досягнень з конкретної навчальної дисципліни [4, с.:365].

Психолого-педагогічна проблема оцінювання, його об'єктивності є предметом дослідження в працях А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Галузинського, М. Євтуха, П. Щербаня; сучасні підходи до практики оцінювання (традиційна, інтерактивна чи філософія, орієнтована на студента) вивчали А. Буркітова, Г. Голуб, Н. Гронлунд М. Пінська, І. Фішман, Р. Шакірова. На особливу увагу заслуговують дослідження питання академічної доброчесності як необхідної передумови якості вищої освіти (Т. Добко, О. Стеченко, Я. Тицька). Проте залишається відкритим питання об'єктивності оцінювання (складника освітнього процесу) як чинника реалізації цінностей академічної доброчесності.

Мета статті. Оскільки основними акторами освітнього процесу є здобувачі ВО, об'єктом дослідження визначено питання критеріїв оцінювання, їх прозорості та об'єктивності з їх позиції.

Виклад основного матеріалу дослідження

В Рекомендаціях для покращення якості вищої освіти в Україні, які були запропоновані чеськими фахівцями (В. Дворжакова, І. Сморчка, М. Видлакова), запропоновані такі ознаки об'єктивного оцінювання:

- критерії й способи оцінювання та призначення балів завчасно викладаються у вільний доступ;
- спосіб оцінювання дає можливість студентам отримати фідбек, зворотній зв'язок;
- оцінювання консистентне чесне щодо всіх студентів і відповідно до чітко визначених процедур;
- існує формальна процедура оскарження рішень з боку студентів ВНЗ оцінює випадки розгляду скарг та апеляцій студентів [5].

Згідно з «Методичними рекомендаціями для експертів Національного агентства щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми», контрольні заходи та критерії їх оцінювання мають бути чіткими і зрозумілими; валідними, тобто здатними перевірити те, що заплановано для перевірки; заздалегідь оприлюдненими [6].

Узявши за основу вищезгадані документи, автори провели опитування магістрантів Вінницького національного технічного університету, з метою встановити брак чи наявність у них усвідомленого активного ставлення до оцінювання як обов'язкового складника освітнього процесу. В опитуванні, яке відбулося в червні 2020 р., взяли участь 226 магістрантів першого року навчання. Дослідження було проведене на засадах анонімності та добровільності. Опитування містило сім запитань. В межах цієї публікації буде ми проаналізовано відповіді на два з них:

1. *Як ви дізнаєтеся про критерії оцінювання навчальних завдань, які ви виконуєте?*
2. *Чи відчували ви, що викладачі оцінювали вас необ'єктивно?*

Відповіді респондентів на перше запитання вказують на те, що більша частина студентів усвідомлюють суть об'єктивного оцінювання. 11,5% респондентів відповіли, що «уважно читають програму дисципліни, де описані критерії»; 50,4% – що «викладачі надають чітко описані вимоги

до виконання та критерії оцінювання роботи». Отже, можна сказати, що 61,9% респондентів ознайомлюються з критеріями оцінювання їхніх освітніх досягнень. Разом з тим, звертаємо увагу, що з цих двох груп респондентів, лише перша (11,5%) займає активну позицію відносно процесу оцінювання: самі виявляють ініціативу ознайомитися з програмами/силабусами дисциплін, відтак критеріями оцінювання.

Показовим є результат і другої – найбільшої – групи. Якщо викладачі «надають чітко описані вимоги до виконання та критерії оцінювання роботи», то чому лише 50,4 % респондентів взяли це до уваги? Це може свідчити про загальний низький рівень суб'єктності студентів як учасників освітнього процесу. Також вважаємо, що на результатах позначилася тенденція зниження рівня відвідуваності студентами аудиторних занять, що помітна в останні роки (після зміни процедури здобуття стипендії). Реакція адміністрації та науково-педагогічного складу має бути спрямована на «повернення» студентів в аудиторії, оскільки аудиторне навчання є важливою умовою досягнення загальних цілей сучасного освітнього процесу: формування таких ключових компетентностей, як здатність до роботи в команді, комунікації, критичного мислення, розвиток яких стимулює «жива» дискусія; це уможлиблює інтерактивне навчання, яке сьогодні є пріоритетним, тощо.

8,4% опитаних магістрантів про критерії оцінювання здогадуються, спираючись на «власне інтуїтивне відчуття». Ці студенти також обирають пасивну позицію у педагогічній взаємодії «викладач-студент». І якщо викладач, як активний учасник цієї взаємодії, не ініціює обговорення критеріїв оцінювання, то студентам залишається «власне інтуїтивне відчуття». Така ж кількість респондентів (8,4%) «не переймаються цим питанням». Припускаємо, що до цієї групи потрапили і здобувачі освіти з високим рівнем самоактуалізації, для яких важливішою вже є самооцінка, а не зовнішнє оцінювання, і ті здобувачі, мета яких далека від навчальної, на кшталт «бо диплом треба», «щоб до армії не потрапити» (для технічного ЗВО, де переважно здобувачі, а не здобувачки, такий мотив значущий).

Також позицію об'єкта, а не суб'єкта в освітньому процесі займають 16,4% респондентів, які «про критерії дізнавалися після виконання, коли викладач аналізував роботу». Такий результат може вказувати на проблеми в організації освітнього процесу, у педагогічній комунікації, на індивідуальне ставлення студентів до результатів навчання.

Лише 2,7% опитаних вказали, що «для виконання пропонувалися завдання, де легко врахувати оцінку (завдання на правильно-неправильно)». Цей результат свідчить про компетентнісну спрямованість більшості пропонованих завдань.

У пункті «інше» були переважно такі відповіді: «частина викладачів вказує критерії оцінювання, частина – ні»; «як оцінюється окреме завдання майже ніде не сказано». Агресивно-негативна відповідь була лише одна: «Всі ставлять від фанаря, ні про яку об'єктивність в даному університеті річ не йде» (зберігаємо тут авторську лексику).

На запитання «Чи відчували ви, що викладачі оцінювали вас необ'єктивно?» переважна більшість респондентів (сукупно 79,7%) вказали, що «рідко» (42,5%), «дуже рідко» (25,7%) чи «ніколи» (11,5%) не відчували необ'єктивності оцінювання. Сукупно 15% респондентів відчували необ'єктивність «часто» (10,2%), «дуже часто» (3,5%), «майже завжди» (1,3%). Позицію «це не важливо» зайняли 4,4% опитаних. На думку студентів викладачі переважно об'єктивно оцінюють їх навчальні досягнення – таким є загальний висновок опитування.

Разом з тим, проаналізовані відповіді окремих груп респондентів оприявили неочікувані результати. Студенти, які на перше запитання відповіли, що «не переймаються» критеріями оцінювання (8,4% чи 19 магістрантів), на друге запитання відповіли неоднозначно. Відповіді подані в таблиці 1.

«Чи відчували ви, що викладачі оцінювали вас необ'єктивно?»
(відповіді респондентів, які «не переймаються» критеріями оцінювання досягнень)

Відповіді	«дуже рідко»	«рідко»	«ніколи»	«часто»	«дуже часто»	«майже завжди»	«це неважливо»
Кількість респондентів	21,0%	31,6%	5,3%	26,3%	5,3%	-	10,5%

Як видно, сукупно 57, 9% респондентів цієї групи вважають, що їх оцінюють переважно об'єктивно; 31,6% – переважно необ'єктивно. Обидва результати, на нашу думку, вказують на свідоме чи несвідоме прийняття своєї об'єктної позиції у взаємодії «викладач-студент», а також на брак здатності до рефлексії освітніх процесів. І лише 10,5% респондентів, які «не переймаються» критеріями оцінювання, відповіли несуперечливо: їм не важливо, об'єктивно чи необ'єктивно їх оцінюють викладачі. Ця послідовна індіферентність може свідчити про брак навчальної мотивації, несамостійність виконання навчального завдання (списування), використання послуг із написання робіт, що свідчить про толерантність студентів до академічної недоброчесності.

Висновки

Аналіз результатів описаного дослідження дає підстави зробити висновок про брак усвідомленого активного ставлення до оцінювання як обов'язкового елементу освітнього процесу у магістрантів ВНТУ. Описане опитування магістрантів ВНТУ є першим в ряду подальших досліджень проблеми, серед яких взаємозв'язок якості оцінювання освітніх досягнень та формування здатності до об'єктивної самооцінки студентів; дослідження реакції студентів на оцінювання (оскарження необ'єктивного оцінювання; вимоги рецензії, аналізу, пояснень; доопрацювання робіт після отриманого зворотного зв'язку).

Література

1. Стратегія національного агентства із забезпечення якості вищої освіти до 2022 р. – Ел. ресурс. Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/>
2. Закон України «Про вищу освіту» : чинне законодавство [офіц. текст]. – Ел. ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін. ; за ред. В. Г. Кременя.– К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014.– 100 с.
4. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків : «ОВС», 2002. – 400 с.
5. Рекомендації для покращення якості вищої освіти в Україні. – Ел. ресурс. Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/>
6. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми. – Ел. ресурс. Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/>